

одному, хоча ця точка зору є спірною з огляду на зміст статей 65, 65-1, 65-2 Закону України «Про акціонерні товариства». Слід, на мою думку, погодитись з позицією В.Цікало, що права на обов'язковий продаж (squeeze-out), обов'язковий викуп (sell-out) не лише не кореспондують одне одному, а, навпаки, здійснення одного із цих прав виключає інше [3, с. 53].

Список використаної літератури:

1. Перевознюк О. «squeeze-out» та «sell-out»: в чому суть ? URL: http://protokol.com.ua/ru/squeeze_out_ta_sell_out_v_chomu_sut/?utm_source=newsletter&utm_medium=email
2. Цікало В. Здійснення та захист права акціонерів на обов'язковий викуп акцій у разі придбання домінуючого контрольного пакета // Підприємництво, господарство і право. 2017 . № 9. С. 51.
3. Цікало В. Здійснення та захист права акціонерів на обов'язковий викуп акцій у разі придбання домінуючого контрольного пакета // Підприємництво, господарство і право. 2017 . № 9. С. 53.

Ключові слова: сквіз-аут, селл-аут, акціонерні товариства.

Ключевые слова: сквиз-аут, селл-аут, акционерные общества.

Key words: squeeze-out, sell-out, joint-stock company.

СУРІЛОВА ОЛЕНА ОЛЕКСІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, професор

ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

В сучасній Україні мають місце порушення екологічних прав людини, які набули системного та систематичного характеру. Необхідною умовою забезпечення їх надійного захисту є застосування міжнародно-правових стандартів цих прав. Застосування практики Європейського Суду з прав людини щодо захисту основоположного права на чисте здорове довкілля та інших екологічних прав сприяють вирішенню цієї задачі, адже рішення Суду містять ряд принципів та стандартів щодо захисту екологічних прав, які повинні застосовувати національні суди при розгляді цієї категорії справ. Юрисдикція Суду обмежена питаннями, «які стосуються тлумачення і застосування Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» [1]. і протоколів до неї, однак у Конвенції не закріплені екологічні права людини, як і не вказано прямо на зв'язок між правами людини та станом навколишнього середовища, що призводить до необхідності

пошуку механізмів їх захисту. В той же час, ЄСПЛ наділений правом тлумачення Конвенції. Реалізуючи це право, Суд розглядає спірні правові питання, вирішує їх, формулює правові позиції, які створюють правові підвалини захисту прав людини, набуваючи значення прецеденту.

Рада Європи зазначила, що ніхто не має права повільно знищувати життя, забруднюючи джерела життя і те, що необхідне для існування людини – воду, повітря, космічний простір, фауну і флору, або завдаючи збитку тому, що забезпечує наше нинішнє і, тим більше, майбутнє благополуччя і щастя. Хоча довкілля – ще не все, його вплив всеосяжний, і неможливо більш відкладати визначення і проголошення прав людини і її обов'язків відносно довкілля, а також пошану цих прав і виконання обов'язків [2].

В юридичній літературі підкреслюється зв'язок права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, з правом на повагу до приватного і сімейного життя, визнаного у ст. 8 Конвенції, у тому значенні, що забруднення довкілля може вплинути на благополуччя окремих громадян і не дозволить їм користуватися їхнім житлом настільки, що несприятливо вплине на їх приватне і сімейне життя [3, 4]. Справа Лопес Остра проти Іспанії [5] стала першою ластівкою та класичним прикладом захисту екологічних прав людини на підставі ст. 8 Конвенції. З іншого боку, Суд вважав за необхідне взяти до уваги «справедливий баланс, який повинен був бути встановлений між інтересами індивіда і громадою в цілому».

Це рішення надало можливість розгляду звернень громадян України щодо захисту права на безпечне для життя та здоров'я довкілля (справи: Дубецька та ін., Грімковська, Дземюк проти України). ЄСПЛ створив механізм захисту екологічних прав людини та успішно ним користується, однак це не означає що всі проблеми вирішені.

Право на чисте і здорове довкілля є правом третього покоління, ознаками якого є 1) співзалежність з іншими правами людини; 2) неможливість реального забезпечення прав третього покоління для особи без гарантування їх реалізації для всіх; 3) екстратериторіальність; 4) належність різним поколінням людства [6].

У цьому контексті гостро постає питання щодо можливості захисту ЄСПЛ навколишнього природного середовища, як необхідної умови існування людства та загальнолюдської цінності. Передумовою постає зміна пріоритетів в міжнародному праві прав людини від антропоцентризму до екоцентризму, який би забезпечував охорону довкілля не тільки тому, що воно необхідне для життєдіяльності людини та реалізації її потреб, а й тому, що воно потребує такої охорони від деструктивних дій самої людини та різноманітних утворень, у які організуються люди, включаючи державу [7]. Визнання принципу екоцентризму надає нового змісту екологічним правам громадян ще й тому, що підкреслює власну цінність, унікальність кожного індивідуума.

ЄСПЛ врахував сучасні тенденції та у 2007 р. суд розглянув справу Хамер проти Бельгії. Заявниця скаржилася на порушення свого права

на повагу до приватного життя, оскільки будинок, який їй належав був побудований в лісосузі без отримання дозволу на будівництво, що порушувало лісове законодавство. Суд вирішив, що заявниця повинна привести ділянку в попередній стан. Будинок був знесений примусово. Вперше в своїй практиці Суд заявив, що навколишнє середовище, не будучи прямо згаданим в Конвенції, являє собою цінність, в збереженні якої зацікавлені як суспільство, так і публічна влада. Економічні міркування і навіть право власності не повинні превалювати над екологічними проблемами, особливо коли з цього питання є чинне законодавство. У публічних властей є обов'язок прийняти заходи на захист навколишнього середовища [8].

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля безпосередньо пов'язане з правом на життя, однак ЄСПЛ не визнав порушення права на життя як наслідок забруднення навколишнього середовища та вирішив справу, традиційно ґрунтуючись на ст.8¹. Ми вважаємо також, що заслуговує уваги, окрему думку судді Волша, який зазначив, що хоча в своєму рішенні Суд коротко торкнувся статті 2, але не ухвалив відносно неї рішення, її положення також було порушено, оскільки гарантує також і захист фізичної недоторканності заявників [9]. Суддя Волш також звернув увагу на формулювання статті 3, де чітко вказано, що Конвенція поширюється на захист фізичної недоторканності.

Право на людську гідність базується на усвідомленні своїх прав, а також життя в навколишньому середовищі, що відповідає людській гідності. Взаємозв'язок людської гідності і якості довкілля підкреслює конституція Бельгії (ст. 23), згідно з якою кожен має право вести життя, відповідне людській гідності. З цією метою закон, декрет або норма, гарантують з урахуванням відповідних зобов'язань економічні, соціальні і культурні права і визначають умови їх здійснення. Ці права включають, зокрема: право на охорону здоров'я, право на гідне житло; право на здорове навколишнє середовище [10].

Життя відповідно до людської гідності передбачає серед іншого якісні умови довкілля, а широке розуміння такого поняття, як гідність, надає можливість урахування більшої кількості природних умов та природно-антропогенних факторів, що означає можливість більш повного захисту екологічних прав і інтересів.

Відповідно статті 3 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» нікого не може бути піддано нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. З цього випливає можливість застосування ЄСПЛ статті 3 при розгляді справ про порушення екологічних прав людини, адже невідповідність навколишнього середовища, в якому вона вимушена жити стандартам екологічної безпеки є принижуючим її гідність.

¹ У справі Гуерра та ін. проти Італії позивачі скаржились, що органи влади не вжили належних заходів для зменшення ризику забруднення та запобігання аваріям. Це, на їхню думку, порушило їхні права на життя та фізичну цілісність згідно із ст. 2 Конвенції.

Список використаної літератури:

1. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. L'environnement et les droits de l'homme Strasbourg, 19 et 20 janvier 1979 *Revue Juridique de l'environnement*, 1978. № 3-4. P. 423. URL: <https://www.persee.fr/issue/rjen>
3. Шпарик Н. Рішення Європейського суду з прав людини як джерела екологічного права України *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2016. № 62. С. 160–168 URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/>
4. Калишук Л. А. Особливості застосування ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при захисті екологічних прав громадян. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 31(2). С. 76-79. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_31\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_31(2))
5. Case Lopez Ostra v. Spain (1995) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites>
6. Іванків І. Б. Відмінні ознаки прав людини третього покоління. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 54-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2016_181_14.
7. Медведева М.О. Принципи екологічної етики в міжнародній договірній та судовій практиці. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 124. Ч. 1. С. 65–75.
8. Намер проти Бельгії 21861/03 Рішення від 27.11.2007 [Секція II] URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"languageisocode":\["UKR"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"languageisocode":["UKR"]})
9. Справа «Гуерра та інші проти Італії». Рішення Європейського суду з прав людини щодо доступу до інформації / За заг. редакцією Шевченко Т.С., Розкладай І.Є. – К.: Москаленко О.М., 2014. 200 с.
10. Юридический портал Украины. Конституция Бельгии от 17 февраля 1997 года URL: <http://www.urzona.com/index.php?catid>

Ключові слова: екологічні права людини, Європейський Суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, людська гідність.

Ключевые слова: экологические права человека, Европейский Суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основопожных свобод, человеческое достоинство.

Key words: environmental human rights, European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, human dignity.

АКИМЕНКО ЮЛІЯ ЮРІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ СЕФТА У ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Європейський Союз сьогодні стоїть перед непростим вибором: в якому напрямку і якими способами удосконалювати і розвивати вже чинне законодавство, як сприймати і реагувати на ті численні фундаментальні академічні досягнення, які не тільки роблять серйозний вплив на всіх суб'єктів правовідносин, а й застосовуються як правові акти в країнах-членах ЄС, та вже зараз закладають підґрунтя майбутнього розвитку права ЄС. На початку процесу європейської економічної інтеграції багато дослідників приходили до думки про те, що вона неможлива без правової інтеграції, що з часом отримала своє підтвердження на практиці. Увага, яка приділяється окремим сферам гармонізації приватного права в Європейському союзі, свідчить про те, що цивільно-правові інститути поступово перетворюються з суто національних на загальноєвропейські. Таким чином, інтеграційно-правові тенденції в Європейському союзі доводять можливість конвергенції традиційних для Європи систем права. Основним аргументом прихильників такої тенденції виступає посилання на загальні історичні та концептуальні корені існуючих в Європі різних національних систем права. Існує також і протилежна тенденція, що виражається в акцентуванні важливості збереження системного різноманітності в праві, підкресленні небезпек інтеграції систем права, здатної привести до знищення національних і регіональних відмінностей взагалі [1].

Однак спроби гармонізувати цивільне право в рамках права ЄС незважаючи на численні академічні дослідження та пропозиції мали тривалий час вигляд фрагментарної гармонізації з метою попередження викривлень у конкуренції або усунення бар'єрів у торгівлі або захисту прав споживачів. Можливо, такий стан речей був компромісом між відокремленістю національних правових систем країн Європи та перспективною ідеєю Європейського кодексу приватного права.

Із закінченням соціалістичної епохи у Східній Європі відкрилася можливість трансформації централізованої планової економіки в ринкову, а також політичної та економічної інтеграції Східної і Західної Європи.

Першого травня 2004 року десять європейських держав стали новими членами Європейського Союзу, який на сьогоднішній день налічує двадцять вісім держав. У державах, що утворюють Європейський Союз, функціонують різні правові системи: з романо-германської системою права і системою загального права. Згідно з доктриною, розробленої Судом ЄС, Європейський Союз має самостійної правової системою, яка є складовою частиною національних правових систем держав-членів Європейського Союзу.